

2019-11-20

- INFORÖST:** Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande, oavsett funktionsförmåga, ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.
- ERIKA:** Varmt välkomna till Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. I dag ska vi prata om en mycket viktig fråga när det gäller uppdraget att ge elever med språkstörning en bra skolgång. Just språkstörning innebär att man som individ har svårt att uttrycka sig och det är också svårt att förstå vad andra säger. Och det i sin tur påverkar lärandet och också förstås då förutsättningarna att som elev visa vad man kan och har lärt sig. Jag heter Erika Bergman och arbetar på Specialpedagogiska skolmyndigheten och med mig i studion har jag två lärare som arbetar på en av Specialpedagogiska skolmyndighetens skolor för elever med grav språkstörning och det är Hällsboskolan i Umeå. Så jag säger välkommen till Hanna Larsson och Sara Karlsson som båda två arbetar med elever som då går i de högre årskurserna från åk 7-10, är det väl va, om man går på Hällsboskolan.
- HANNA:** Mm.
- SARA:** Jajamän.
- HANNA:** Tack säger vi då.
- SARA:** Tack så mycket.

2019-11-20

- ERIKA: Jag tänkte ni får börja med att berätta kort om vad ni gör... vilka ämnen ni jobbar med och så vidare med våra elever?
- SARA: Ja, jag jobbar ... ja, vi jobbar båda på högstadiet. Jag jobbar med svenska och med idrott och hälsa.
- HANNA: Och jag jobbar också på högstadiet och har alla fyra SO-ämnena.
- ERIKA: Just det. Och de här, den elevgruppen som Hällsboskolan finns till för är elever som har väldigt stora behov av stöd just på grund av sin språkstörning. Och hur ser ni då i ert arbete som lärare att det påverkar deras förutsättningar att lära sig? Och jag tänker utifrån också då era kanske olika ämnesperspektiv.
- HANNA: Det påverkar på väldigt, väldigt många olika sätt och i hög grad. För i all inläring så är språket ett jätteviktigt verktyg, så dels själva inläringen, men sen även all social utveckling och känslomässig utveckling kräver också någon slags kommunikation. Och bara att vara i skolan varje dag, det kräver väldigt mycket kommunikation i klassrummet, men minst lika mycket utanför klassrummet. Så att då leva med en språkstörning, då har man det lite besvärligare, varenda dag.
- SARA: Och alltså när man har språkstörning så är ju ... Man har svårt både att förstå och uttrycka språk, som Hanna var inne på och det är inte alls omöjligt, men vägen blir lite knöligare många gånger och det är där man som lärare kan hjälpa till, tänker jag. Och det kräver mer både av individen, men också av omgivningen, för lärmiljön blir så himla viktig för de här eleverna.

2019-11-20

- HANNA: Och sen märker vi på våra elever att det här kopplas jättemycket till den bild man får av sig själv. Både som elev och som kompis. Och de elever vi tar emot, ibland kommer de väldigt sent, kanske inte kommer förrän på högstadiet.
- ERIKA: Då kommer man ifrån ...
- HANNA: Från en kommunal skola.
- ERIKA: Okej, från en annan grundskola då?
- HANNA: Ja, precis.
- ERIKA: Ja.
- HANNA: Och vägen till Hällsboskolan eller specialskolan har varit ganska snirklig. Och då har man med sig en roll redan och en självbild som kan vara ganska låg.
- ERIKA: För att man ... alltså att det inte har funkat så bra då på grundskolan man har gått på innan?
- HANNA: Nej, man har en ganska tung ryggsäck med sig, att liksom ... dåliga skolerfarenheter, så ofta är det där vi får börja jobba också.
- ERIKA: Just det.
- SARA: Sen bygger skolan i stort väldigt mycket på att ta in information via att läsa och mycket bygger på skrift. Och det är klart att det blir väldigt svårt för dem.
- ERIKA: Det är det som är utmaningen, själva svårigheten.
- SARA: Verkligen utmaningen för de här eleverna.

2019-11-20

- HANNA: Och sen är det en gemensam nämnare hos nästan alla med språkstörning att man har minnesproblematik. Problem med minnet helt enkelt och förmåga att planera och organisera och de här färdigheterna som man behöver för att genomföra skolarbete. Så där behövs det också stöd och hjälp.
- ERIKA: Så det är ett stöd som behöver ske på många olika nivåer, tänker jag. Och också som det ni beskriver att det också handlar just om personens självkänsla, att man också behöver jobba med det för att kunna ...
- HANNA: Ja, parallellt. Nästan hela tiden.
- SARA: Ja, absolut.
- HANNA: Ja.
- ERIKA: Kan ni ge några exempel då på hur ni i era olika ämnen lägger upp er undervisning för att möta de här behoven som ni just nu har beskrivit?
- HANNA: Ja, vi ska försöka. Vi har funderat mycket på det här och ganska mycket när vi börjar lista våra ämnen så märker vi att mycket är gemensamt, alltså generella grejer som man kan göra i vilket klassrum som helst och i vilket ämne som helst. Och då tror jag vi är ganska överens om, Sara, att det viktigaste är tydligheten.
- SARA: Tydlighet och struktur.
- HANNA: Ja, ramar. Alltså att en elev som kommer in i klassrummet ska veta precis vad som ska hända på lektionen, under dagen, under veckan. Hur länge ska vi hålla på? Vilka

2019-11-20

vuxna kommer jag att möta i dag? Och det här, jag tror många tänker att ja, men det här gäller de små barnen, men det behövs och ger jättebra effekt även med de allra äldsta eleverna.

ERIKA: Hur har ni kommit fram till den där tydligheten då? Har ni i lärarlag tillsammans bestämt så här ska vi ha det upplagt, eller hur jobbar man fram det där?

SARA: Vi har det uttalat på vår skola. Vi har dels arbetat fram tillsammans hur ska varje lektion se ut när vi startar upp så att eleverna inte ska känna att när jag kommer Hannas lektion på SO:n, då är det på ett sätt, och att när de sen kommer in i klassrummet och jag har lektion att de ska göra på ett helt annat sätt. Men trots att vi är överens om att det ska finnas tidshjälpmiddel, att schemat ska stå på tavlan, så behöver vi prata jättemycket i arbetslaget, och de vuxna som jobbar kring eleverna, exakt hur det ska se ut, så att det blir tydligt för eleverna.

HANNA: Och huvudtanken är som att eleverna ska använda den ... Den energi de har ska användas till rätt saker. Inte att sitta och vara orolig för vad kommer hända på den här lektionen, kommer det vara något läskigt? Kommer det vara något som jag tycker är för svårt? Är det någon vuxen jag inte känner? Utan alla de frågorna, det ska vara klart, och så kan man bara fokusera på det man ska jobba med.

SARA: Det handlar egentligen om att de ska veta precis både vad som händer nu på lektion... precis nu, under den här lektionen, under hela resten av skoldagen, men kanske också hela arbetsveckan, så att man inte funderar på något

2019-11-20

som ska hända i morgon eller nästa vecka när det är friluftsdag. Så vi försöker titta över både dagen och veckan i stort så att det inte ska komma några plötsliga överraskningar.

ERIKA: Nej, just det, precis. Ja. Och det är de generella som alla jobbar med?

HANNA: Ja, det finns fler grejer vi kan säga, tror jag, om det.

ERIKA: Mm.

HANNA: Eftersom vi vet att språket är det största hindret så måste vi försöka tänka finns det andra kanaler där man kan ladda ... Multimodalt, alltså att har jag ett innehåll på SO:n som jag vill presentera, då måste jag tänka att ja, men det kanske är något vi både ska höra, de hör mig berätta och samtidigt så ser vi bilder och så säger vi orden högt och så antecknar vi, så att så många sinnen är aktiverade som möjligt. Så har vi någon kanal som förmodligen funkar.

ERIKA: Mm, så förstärka liksom i alla olika sätt att kommunicera.

HANNA: Förstärka, precis. Ja. Ja.

SARA: Och framför allt så det här visuella stödet är något som vi verkligen vill trycka på. Och många tror jag tänker att det ... ja, men kanske tänker på ett särskilt bildstödsprogram eller liknande, men vi tänker att det är så mycket mer, det visuella stödet. Det kan vara att man färgmarkerar ord i en text. Det kan vara att man själv ritar, som du var inne på, Hanna. Ja, men bara att markera stycken, göra luft i text eller vad det skulle kunna vara för någonting. Jätteviktigt. Punkter.

2019-11-20

- HANNA: Och att det inte bara behöver vara att man använder bilder till exempel i stället för text. För så tror jag många tänker, att nu ska vi ersätta texten med bilder. Utan att använda bilder är också ett sätt att hjälpa minnet på traven. Att avlasta, att väcka associationer, att ha någonting att hänga upp det på. Så att mina lektioner börjar nog alltid, det första vi gör efter att ha gått igenom schemat och vad kommer hända, så är det något form av visuellt för att komma på banan, att ge lite hjälp, lite förförståelse. Och då kan det vara allt möjligt. Föremål, eller rita, eller bilder, eller foton, eller ja, olika grejer.
- SARA: Och där brukar vi tänka på att om det ska vara en särskild bild eller symbol för en aktivitet till exempel, att faktiskt diskutera det tillsammans med eleverna. Vilken av de här bilderna tycker ni är det som visar aktiviteten bäst och vilken känns som vi ska ha tillsammans?
- HANNA: Det brukar vara väldigt roligt också och det blir så bra samtal, särskilt de här abstrakta begreppen.
- ERIKA: Alltså vad som ska illustrera det här ordet eller begreppet?
- HANNA: Ja. Åh, nu kommer vi ... Vi ska jobba med demokrati, vi kommer använda det ordet flera gånger varenda lektion i flera veckor, vilken bild tycker ni att jag ska använda? Vad associerar ni med demokrati? Och det blir superbra. Jag får också veta så mycket, jättemycket om hur de tänker, om vilken nivå är de på. Så jag får massa information inför planeringen sen också. Och så kommer vi överens om ja, men de vill tycka att det där, då vet de att när Hanna ritar den där grejen, det betyder demokrati. Och det tycker de är

2019-11-20

väldigt roligt och jag sparar också massa tid, än att sitta och leta de här bilderna på abstrakta begrepp, det är inte alltid så lätt.

ERIKA: Mm, just det.

SARA: Men sen andra saker som är viktigt för alla ämneslärare, det är det här med ... Jag tror att man ofta är duktig på ämnesspecifika begrepp och ord och ord som är nya för eleverna. Det kommer man ofta ihåg, att de här orden har eleverna inte stött på förut, men det är alla de här andra man kallar ibland för nivå 2-ord som ställer till det för våra elever lika mycket ibland.

ERIKA: Och vad är det för ord då?

SARA: Ja, det är ord som är ämnesövergripande. Det kan vara att jämföra eller resonera, argumentera, som vi stöter på i flera olika ämnen. Men också så här lägesord. Mellan och på och bredvid som kanske gör att förståelsen av helheten blir väldigt klurig.

ERIKA: Ja, just det. Det påverkar ju ... Ja, men precis, om de begreppen är svåra.

SARA: Ja.

HANNA: Mm. Och annars kan man väl säga att ett generellt tips är att orden och begreppen måste vara i fokus och att det kräver ännu mer av läraren att i förväg ha tänkt vilket material ska jag använda? Vilka språkliga knöligheter, alltså vilka hinder, kan dyka upp? Vad måste vi jobba med först innan vi kan gå in på stoffet. Och förstås, den här klassiska som vi nog alla har gjort, vi har valt en film i farten och så när vi

2019-11-20

sitter där med eleverna och så bara tänker man ”nej, hjälp. Den här var helt värdelös och språket är för svårt och det går över huvudet på dem” eller tvärtom, ”det här var jättebarnsligt.” Det är ännu sämre just med de här eleverna. Man måste ha sett filmen eller läst texten och kunna jobba med det, med orden, innan vi ens ser filmen eller ens kommer till texten.

ERIKA: Just det, så man måste förjobb... eller man måste ha en ... Och det handlar om att skapa en gemensam förståelse då av det här betyder det här och ...

HANNA: Ja, det handlar om ... Ja, förförståelsen är jättejätte viktig.

ERIKA: Ja, just det.

SARA: Och också ha tänkt ut när det passar med en paus för att förklara ytterligare i filmen.

HANNA: Just det. Och sen kanske det som jag fortfarande, efter flera års jobb med de här eleverna, kan bli väldigt, väldigt förvånad över, det är hur många gånger man måste repetera. Eller hur?

SARA: Mm.

HANNA: Jag hinner bli less på de här orden och de här begreppen och övningarna innan eleverna blir det. Så det tror jag man kan se som ett jättebra tips. Repetera och repetera och när de börjar bli less och säger ”nej, inte igen” då vet man ja, bra, nu börjar det sitta.

ERIKA: Just det, ja.

2019-11-20

- HANNA: Men det tar tid.
- ERIKA: Ja. Ja, jag förstår det och jag tänker också just precis det här med att man också måste förplanera mycket och känna att man är säker på att det här kommer att gå fram. Jag måste göra på det här sättet.
- SARA: Eleverna behöver mer tid och lärarna behöver mer tid i att planera och förbereda sig, helt enkelt.
- HANNA: Mm, så lite tålmod måste man också ha ibland, i klassrummet, och kanske vänta in också en elev som kanske har svårt att hitta orden. Det vi kallar ordmobilisering. Det måste få ta sin tid. Och det var lite ovant i början, att man säger en fråga i klassrummet och en elev räcker upp handen. Svaret finns där. Den här eleven har kunskapen, men det kan ta ganska många sekunder innan ordet kommer. Och då gäller det att inte tycka det är obekvämt, utan låta den tiden gå.
- SARA: Att vänta.
- ERIKA: Mm.
- HANNA: Men det lär man sig.
- ERIKA: Men om vi då går till det som är specifikt för era respektive ämnen, vad skulle det då vara, som till exempel i svenskan, eller i SO? Vad är det ni måste tänka på när ni planerar?
- SARA: I svenskan har jag märkt att eleverna, de är väldigt behjälpta av stödstrukturer av olika slag, både när de ska läsa ... Det kan handla om att dela upp texten i stycken och läsa ett stycke i taget. När de skriver använder vi ofta skrivmallar

2019-11-20

för varje texttyp. Men att man även behöver stöd för ord och begrepp för att föra ett samtal mellan varandra. De behöver hjälp att dela in uppgifterna i flera moment. Nej, men när man ska utsätta eleverna för att skriva text, då brukar jag förbereda de här eleverna väldigt mycket mer, tror jag, än när jag undervisar, om man säger, elever med normal språkutveckling eller så. Och då blir det ofta enligt cirkelmodellen. Alltså att man först läser flera olika texter i en textgenre. Man kanske analyserar ner texterna i delar. Vad är de uppbyggda av? Vi brukar prata om recept för just den texten. Och sen kanske vi skriver tillsammans en text med hjälp av en skrivmall på smartboard eller så där. Så att det är ganska många steg innan eleven själv kan skriva text.

ERIKA: Okej, så man gör som en modell, eller vad man ska säga.

SARA: Precis. Så vi jobbar mycket med modeller. Sen tänker jag att den digitala kompetensen är jätteviktig. I flera ämnen, men framför allt i svenska. På något sätt behöver de här eleverna struktur även på datorn och i cyberrymden eller vad vi ska kalla det. De behöver hitta igen uppgifter som de ska jobba med. De behöver veta vart de ska söka information och det behöver de hjälp med. Men sen behöver de ha koll på olika former av hjälpmedel. Uppläst text, att kunna tala in text om det är en god väg för dem.

ERIKA: Mm, det som de behöver kunna använda, liksom.

HANNA: Nu är det så att i dag tar vi för givet att bara för att man är tonåring så ska alla ha full koll på allt digitalt som finns och så ... Det märker vi, att det kan finnas ett ganska stort motstånd mot att använda datorn på det sättet. Och där är

2019-11-20

kunskapen inte alls särskilt stor alltid. Då måste man börja i den änden.

ERIKA: Ja, att använda det som ett hjälpmedel eller verktyg, att det är det som är motståndet att behöva jobba med svenska då, till exempel, med hjälp av dator.

HANNA: Mm.

ERIKA: Okej. Just det. Är det någonting mer där som ni tänker är viktigt också, som kanske då också är ämnesspecifikt som ni skulle vilja lyfta?

HANNA: Nej. Nej, om jag tänker på SO:n så är det ju ... och det känner nog alla SO-lärare igen sig i, att stoffet är så väldigt, väldigt stort. Skolverket håller på att hjälpa oss med det.

ERIKA: Alltså mycket kunskap som man ska förmedla?

HANNA: Ja, det centrala innehållet är så stort och svårt att hinna med. Och då med de här eleverna där allt tar mycket längre tid så är det en utmaning. Så där måste man i planeringen försöka prioritera ganska hårt och hitta verkligen kärnan i de olika delarna och försöka hitta lite samordningsvinster mellan ämnen för att faktiskt hinna med.

ERIKA: Alltså, att hitta då ... att samarbeta med lärare i andra ämnen och så försöka lägga ihop kunskapskrav eller vad man ska säga, eller hur menar du?

HANNA: Ja, dels kan jag samordna mellan mina egna fyra ämnen. Håller jag på med något i religion så givetvis bakar jag in lite historia där, för det hör ihop och så behöver jag inte ta det igen på historien sen. Men sen försöker vi samordna

2019-11-20

mellan ämnena också. Nu har ni jobbat med argumentation på svenskan. Då försöker jag att ja, men då får de träna att argumentera på SO:n. Vi har jobbat med klimatet, perfekt att hålla på att argumentera med. Så det är det bästa när vi hinner med sån planering.

ERIKA: Ja, smart.

HANNA: Och i idrottsundervisningen så handlar det mycket om att bygga den här strukturen och känslan för att eleverna ska komma in och veta vad som ska hända, vad de ska göra och så där. Även om klassrummet inte ser ut som på andra ställen. Och klassrummet flyttar sig också mellan ute och inne. Nej, men mitt mål som idrottslärare, det är att eleverna alltid ska ha svar på de här frågorna vad, var, när, hur, varför och med vem? Oavsett om vi är ute och orienterar i skogen eller om vi är i idrottshallen eller om vi är i en danslokal så ska de veta vad som händer och sker. Och där får man vara lite kreativ just i idrottsämnet. Och det handlar ibland om att någon behöver ett individuellt bildstöd med sig i fickan, eller förberedelser innan i klassrummet, eller skriva på whiteboardtavlan. Det finns olika sätt som passar olika elever bra.

ERIKA: Men det låter som att ni har stora verktyglådor, tycker jag, där ni beskriver hur ni jobbar för att förbereda.

HANNA: Ja, den växer väl. Alltså den har inte varit så stor från början, men det ... Ganska uppfinningsrika och lösningsfokuserade måste man vara. Och det är väl det som är det roliga.

2019-11-20

- ERIKA: Mm. Det är ett så stort fokus i dag i skolan just på det här med kommunikativa förutsättningar, och man behöver kunna analysera, resonera, diskutera, lite som du var inne på också i SO-ämnet och i svenskan. Vad innebär de här kraven för elever på en skola som Hällsboskolan? Hur löser man det?
- HANNA: Ja, det påverkar våra elever väldigt mycket. Stora delar av innehållet i våra kursplaner bygger på ett ganska abstrakt tänkande och det i sig kräver ganska avancerade språkliga färdigheter för att kunna uttrycka det där tänkande. Så ja, hur jobbar vi med det? Vi försöker lägga mycket krut på att de faktiskt ska få träna de färdigheterna. Det är inget man kan förutsätta, att de bara finns där. Utan aktivt jobba med dem och aktivt förklara orden, för det är också så där, hur många vuxna skulle exakt kunna säga vad är det för skillnad på att resonera och analysera? Och så där.
- ERIKA: Hur gör man då när man tränar, tänker jag då i såna fall, på någon av de här olika sakerna? Resonera... Alltså hur lägger ni upp det, om man nu skulle bara så här få kika in?
- SARA: Ja, men vi modellerar nog väldigt mycket.
- HANNA: Mm, det är bland de roligaste sakerna vi gör.
- SARA: Precis. Så om vi tar exemplet här när jag jobbar med argumenterande text och du var med som resurs på de lektionerna, då startade vi upp, för att ge en bild av argumentation, med att faktiskt Hanna har förberett argument för och jag har förberett argument emot och så spelade vi upp någon form av teater för eleverna.

2019-11-20

- HANNA: Och visar liksom.
- SARA: Ja.
- HANNA: Det är också det här med förförståelse, att man måste få ett exempel på vad kan man argumentera om. Hur kan ett sånt samtal se ut? Som sen kanske ska bli en text, men man måste börja där. Det är roligt och det funkar bra.
- ERIKA: Ja, det låter jätteroligt, tycker jag. Intressant arbete. Men vad möter ni då som lärare för dilemman? För det tycker jag man märker också, när man följer lite debatten kring det här med betygssättning, eller bedömning så när man ser hur lärare ... ja, men vad man lyfter till debatt eller vad man brottas kring. Men just när det gäller att lägga upp undervisningen för den här gruppen elever och att komma fram till hur ni ska bedöma, vad är det ni stöter på för svårigheter och knepigheter då?
- SARA: Ett dilemma, det är att det ofta finns en skillnad mellan vad eleven tänker och hur den kan formulera det. Och där är det viktigt för oss att hålla isär den kognitiva förmågan med den språkliga förmågan. Ja, men till exempel är det passiva ordförrådet, vad vi förstår, det kan ofta vara större än det aktiva, alltså vad vi använder. Och då gäller det ...
- ERIKA: Hur menar du? Nu måste jag förstå, alltså passiva ordförrådet, är det det ... alltså ...
- SARA: Ja, det passiva ordförrådet är det vi tänker och det aktiva är det som kommer ut i form av skrift eller hur vi talar. Och då är en utmaning för oss att vi ska se hela elevens kunskap och plocka fram allt det som sker och veta vad de förstår för

2019-11-20

att kunna bedöma det. För ibland kan det komma ut väldigt lite information i skrift eller tal, även om man försöker ta hjälp av bilder, eller att dra streck eller hitta kryssfrågor. Så då får man ... Det är verkligen ett dilemma, eller en svårighet i alla fall för oss.

ERIKA: Jag måste bara fråga ... för då är det ... alltså typ, alltså vad ska man säga, att tänkandet inte står i proportion till, eller det man uttrycker står inte i proportion till allt det man tänker och kan och vet? Kan man tänka så?

SARA: Precis.

HANNA: Mm.

ERIKA: Ja, bara så att jag fattar.

SARA: Absolut, mm.

HANNA: Sen tänker jag på, ibland, eller ganska ofta, kan man uppleva en stress och ett dilemma som lärare att de här målen som vi pratar, med kunskapskraven i kunskapsplaner som är ganska högt ställda. Och vi har ju ... Våra elever går mot samma kursplaner och mål som alla andra, medan man kanske känner att vissa elever kanske skulle må bättre av att lära sig andra saker för att vara rustade för livet, helt enkelt. Men ska jag prioritera måluppfyllelse i betyg, eller ska jag tänka att den här eleven ska klara sig och snart bli vuxen? För våra elever är ju, närmar sig ju vuxen ålder. Och där kan man känna en konflikt ibland.

ERIKA: Ja, hur gör du då? Det låter svårt.

[skratt]

2019-11-20

- HANNA: Ja, det bästa är om man lyckas få in både och. Och förhoppningsvis ska det mesta vi lär oss i skolan vara något vi behöver resten av livet, men ibland kanske man skulle vilja tänka att ja, men det är ännu bättre om vi får träna på att ta oss in till stan och åka buss och söka jobb. Hur gör man det? Och hur uttrycker man det? Alltså de grejerna, än allt kursplan... ja, kursinnehåll, så att säga. Ja, jag tror inte jag har något bra svar, hur gör man där?
- ERIKA: Nej, man får bara ...
- HANNA: Nej. Det är väl det dilemma är, att man inte ...
- ERIKA: Man får bara lösa det liksom.
- SARA: Förhålla sig till tid [?? 0:25:12] och ...
- HANNA: Ja, förhålla sig ibland, precis. Ett annat dilemma är att som ämneslärare behöver jag ibland gå runt alla språkliga svårigheter. Om jag vill få dem godkända i SO, och det vill jag ju, och det är mitt jobb, så måste jag kanske ibland undvika svåra texter och mycket skrivande och sånt. I SO kan man visa väldigt mycket kunskap utan att behöva uttrycka det just i skrift eller så. Och på så sätt så kan det gå ganska bra. Men jag har lika stort ansvar för deras språkliga utveckling, det har alla lärare, så att jag vacklar där ibland. Hur stort ansvar ... Jag borde se till att de får träna att läsa och skriva och det måste jag göra, men det kanske ... Vi hinner inte lika mycket i SO. Och där står jag lite grann också ...
- ERIKA: Nej, du väger lite, ja, precis.
- HANNA: Ja.

2019-11-20

- SARA: Och det gör att det här som är så himla svårt, svenskan och engelskan, till viss del, då får de ännu mindre träning i det som de har allra, allra svårast med. Så det är helt klart ett dilemma.
- ERIKA: Men hur jobbar ni då, när ni ska anpassa de här situationerna där eleverna ska visa sina kunskaper då just för det här med måluppfyllelsen, så att det fungerar? Har ni några konkreta exempel som ni kan dela med er av som ni ser det här funkar bra?
- HANNA: Mm. Nu är du inne på lite av en hjärtefråga här.
- ERIKA: Vad bra.
- HANNA: Nej, men ofta så tänker nog många att o, det kanske inte är någon bra idé att utsätta de här eleverna för ett prov eller för regelrätta uppgifter eller examinationer, men jag tänker att det är precis lika viktigt att tänka på hur ska de få faktiskt visa sin kunskap? Den delen är lika viktig som att tänka hur ska de lära sig, så är det lika viktigt att tänka hur ska de få visa det? För det handlar dels om bedömningen, att jag faktiskt ska sätta rättvisa betyg, men lika mycket handlar om rätten att ha en självkänsla och känna att man utvecklas, helt enkelt.
- SARA: Så bedömningsarbetet startar redan i planeringsskedet. Hur kan jag få just den här elevgruppen att visa så mycket som möjligt av vad de faktiskt kan, på vilka sätt?
- ERIKA: Okej, så då, när ni börjar lägga upp undervisning, då lägger man också upp ... eller då börjar man också tänka från start kring hur ska det här, hur ska de kunna visa?

2019-11-20

- SARA:** Mm. Men sen är det inte säkert att det är klart ifrån början hur varje elev ska visa sina kunskaper, utan det är väldigt individuellt. Så jobbar vi. Ja, men allt behöver inte ... Alla behöver inte visa sina kunskaper på samma sätt. Någon kanske gör det muntligt, någon kanske gör det i kombination, skriftligt och muntligt. Alltså det finns mängder av sätt för dem att visa och det gäller att hitta det sätt som passar varje elev bäst. Och det kanske man inte kan veta när man startar upp arbetsområdet, utan det sker i kommunikation med eleven under arbetets gång.
- HANNA:** Ja, det handlar jättemycket om den relation som man måste skaffa sig med varje elev.
- ERIKA:** För att veta det, eller?
- HANNA:** Ja, för att veta och för att kommunicera. Eleverna har bäst svar. Hur vill du visa mig vad du kan? Hur ska vi göra det? Så där tycker jag ofta att man kommer fram till ganska bra sätt. En del vill göra allt på en gång. Andra vill dela upp en uppgift i flera delar vid flera tillfällen och ofta funkar det ganska bra när man väl har hittat vad just den eleven behöver för att visa sin kunskap.
- ERIKA:** Hur upplever ni att eleverna själva då tycker om det här, att man ... när man ska få visa vad man har lärt sig och så vidare?
- HANNA:** Ja, men om man ... Jag brukar tänka att jag har aldrig någonsin ett prov förrän jag vet att de är redo. Jag som lärare behöver egentligen inte ha ett prov för att ta reda på vad de kan, för det har jag redan märkt. Men de har rätt att få visa sin kunskap och för dem ska det bli ett kvitto på

2019-11-20

”wow, kolla, jag fixade det här provet” och det är mycket viktigare än att jag ska få en poängsumma eller något, för den kunskapen har jag oftast redan om varje elev. Så det är ganska avdramatiserat, om man jobbar på det sättet, tycker jag.

SARA: Ja, vi jobbar i väldigt små grupper om man jämför med vanliga kommunala skolor och därför sker väldigt mycket av bedömningen formativt, alltså ... Och i stunden och så.

ERIKA: Och formativt, då ...

SARA: Ja, att man bedömer under arbetets gång. Inte bara summativt i slutet, utan ...

ERIKA: Och summativt, då ... Jag tänker, förklara skillnaden mellan formativ och summativ.

SARA: Ja, att det inte bara blir ... Summativt, då är det mer ett slutprov där man visar vad man lärt sig fram till dess. Utan ... Medan formativt, så jobbar jag mycket i idrotten och i svenskan, att man bedömer kanske processen och utvecklingen på vägen. Och då är det också jätteviktigt när man jobbar med formativ bedömning, att man ändå uppmärksammar eleven på ”i dag har du visat mig att du kan det här, att du kan utveckla din text utifrån respons”, så att man inte bara skriver det sen i sitt omdöme. Utan det är också viktigt att visa för eleven, ”i dag har du visat mig att du kan det här. Check på den”, och så. Så att de får återkoppling, för den återkopplingen blir inte lika tydlig som resultatet på ett prov.

2019-11-20

- ERIKA: Nej, just det. Och jag pratade ju med er inför att vi skulle också göra det här avsnittet tillsammans och då så pratade ni just om även elever som inte når målen och som då kanske får det här summativa betyget F, men att man måste hitta nivåer inom F:et också. Kan inte ni utveckla det, för det tyckte jag var så bra beskrivet?
- HANNA: Jo, men så är det förstås, för många elever med språkstörning att få ett E, det är inget självklart. Och vi har en del elever som kanske har ett F flera terminer på raken och man ska sitta där i utvecklingssamtal eller betygssamtal och på något sätt måste man också vara väldigt rak och tydlig med att det är så här det ser ut betygsmässigt. Och då är det en utmaning att ändå visa på något slags hopp och att det är inte kört och kom igen, vi fortsätter. Att behålla motivationen är inte så lätt, men det är då vi tittar på den här [?? 0:31:54] progressionen inom F:et. ”Kolla vad mycket du har utvecklats. De här kunskapskraven har du klarat av nu och så här lite är det kvar nu jämfört med förra terminen.”
- ERIKA: Ja, det måste ju vara jätteviktig information för en person då som kanske gång efter annan har känt att det ... ”jag klarar det inte, eller jag når inte dit jag vill och jag vet att alla tycker att jag måste.”
- HANNA: Precis.
- SARA: Och vi kan inte sätta några betyg eller omdömen på arbetsinsats. I så fall skulle den här elevgruppen kanske ha ett högsta betyg, för att de jobbar hela dagarna med det som de tycker är allra, allra svårast.
- HANNA: Mm, de lägger ner jättemycket energi.

2019-11-20

- SARA:** Men så fungerar det tyvärr inte.
- ERIKA:** Nej, just det. En annan sak som ni också pratade om, det var just att det är så viktigt också att ... eller att ni lägger stor vikt i att eleverna själva ska vara medvetna om sin språkstörning och vad den innebär och hur den yttrar sig. Och vad ... hur resonerar ni då? Varför är det så viktigt att också jobba med det?
- SARA:** Ja, men de ska inte alltid vara hos oss på Hällsboskolan, utan de ska vidare ut i livet och där känner vi att vi har ett stort ansvar att skicka med dem verktyg, för att de språkliga kraven kommer många gånger vara höga i förhållande till deras språkliga förmågor. Och då behöver de veta, vad har de för styrkor, vad har de för svagheter, vad har de för rättigheter faktiskt som medborgare när de börjar ... Vi jobbar med eleverna som snart ska vidare mot gymnasiet. Då jobbar vi med ... Vi har ett dokument som eleverna arbetar fram tillsammans med oss som är väldigt tydligt med bildstöd och så, där de verkligen har fått fundera över vad behöver jag? Hur gör jag när jag inte förstår? Jag behöver uppläst text, eller jag behöver längre tid. Och tanken är att när de kommer till gymnasiet så ska de kunna lägga fram det där pappret och säga ”det här är jag. Den här hjälpen och det här stödet vill jag ha och jag har rätt till det.” Det är jätteviktigt.
- HANNA:** Och vi brukar använda en bild av att det jobb vi gör med de här eleverna, det är lite som att lägga pussel, att ... För hos oss är det lite speciellt för alla elever har diagnosen generell språkstörning, men själva diagnosen är bara som ramen på pusslet. Diagnosen säger inte alls vad varje enskild elev

2019-11-20

behöver, utan det jobb vi gör sen år efter år är som att lägga en pusselbit i taget tillsammans med eleven och tillsammans med oss kollegor i samarbete och föräldrar. Och till slut får man förhoppningsvis en ganska bra bild, och då är det dumt att det är bara vi skolpersonal som sitter på alla de här pusselbitarna. Det är eleverna själva som behöver, när de lämnar oss ska de veta vad de behöver för att lyckas.

SARA: Och där är det också lite häftigt för ibland så ligger det redan en pusselbit där, men den kan vi behöva plocka bort och ersätta med en annan. Den där ryggsäcken man hade med sig när man började skolan eller från sina tidigare skolerfarenheten, den kanske inte längre stämmer, eller att man utvecklas på olika sätt så att det inte är som det var förut. Och det är jättehäftigt.

ERIKA: Just det, där får man se sin egen progression.

SARA: Absolut.

HANNA: Och sen med de äldre jobbar vi också med något som heter tema språkstörning, som handlar mer om att få sätta ord på vad är språkstörning. Hur ska jag uttrycka för mina kompisar vad det är jag har, och varför har jag bytt skola till den här skolan som ingen människa har hört talas om? Och det är också väldigt viktigt.

ERIKA: Om vi nu ska avrunda så tänker jag att ni också ska få ge råd till skolor och lärare som vet att de kommer att ta emot en elev med språkstörning. Och nu vet vi, det är en ganska stor grupp elever egentligen så att jag tänker att det är inte alls särskilt osannolikt att man lyssnar och att man ... kanske man redan har elever med språkstörning hos sig,

2019-11-20

eller att det kommer någon. Men vad skulle ni då vilja ge dem för råd? Vad behöver man tänka på när man ska ta emot en elev med den här typen av utmaningar och svårigheter?

SARA: Nej, men jag tänker att jättemycket handlar om just det här pusslet som vi nyss pratade om. Att lite grann kartlägga eleven, att prata med eleven är jätteviktigt i alla situationer, oavsett vilka barn man möter. Hur är det när det fungerar som bäst för dig? Hur skulle det vara här för att det skulle funka bra för dig? Och det är inte alltid man kan sätta ord på det till en början, men så småningom, så att man får ihop bitarna.

HANNA: Och innan man har lagt pusslet, för det tar tid, alltså ingen skulle säga att det är någon lätt uppgift, så kommer man ganska långt med de här generella anpassningar som alla, alla, alla elever mår bra av. Man behöver inte ha elever med språkstörning i sitt klassrum för att det ska vara väldigt, väldigt bra med tydlighet, alltså att tydliggöra den pedagogiken [?? 0:37:12]. Att strukturen ska finnas där och tidsramarna ska finnas där.

ERIKA: Det som ni pratade om när vi började samtalet.

SARA: I början.

HANNA: Ja, precis.

ERIKA: Just det.

HANNA: För det skapar väldigt mycket trygghet för alla elever.

SARA: Sen att investera i den personliga relationen också.

2019-11-20

- HANNA: Ja, viktigast.
- SARA: Kommer man långt. Det är viktigt.
- HANNA: Ja.
- ERIKA: Ja, men tusen tack, hörni. Tack för att ni kom och delade med er av det som ni brinner för och jobbar med på dagarna. Det var jätteintressant att få höra.
- HANNA: Ja, då säger vi tack för inbjudan.
- SARA: Ja, tack för vi fick komma.
- ERIKA: Jag tänker att det var många bra och matnyttiga råd också för den som lyssnar och som möter den här elevgruppen, så tack så mycket Sara och Hanna, så får ni ha en bra resa sen tillbaks till Umeå, till Hällsboskolan där.
- HANNA: Mm, tack.
- ERIKA: Och jag ska också säga till dig som lyssnar, att om du vill veta mer om språkstörning och hur man kan arbeta med det på ett bra sätt så kan ni gå in på vår webbplats, www.spsm.se, för där hittar ni mycket nytt i ett studiepaket som vi har tagit fram om hur man kan skapa en bra skolgång för elever med språkstörning. Och sen så finns också annan information om hur man kan söka stöd ifrån oss och hur man också kan nå vår frågetjänst, Fråga en rådgivare, om man har frågor som man vill ställa. Tack så mycket.
- INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår

webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats: spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.